

Mednarodna konferenca

EDUvision 2019

»Sodobni pristopi poučevanja prihajajočih generacij«

Ljubljana, 28. – 30. november 2019

Organizator

EDUvision, Stanislav Jurjevčič s.p.

Mednarodna konferenca EDUvision 2019
»Sodobni pristopi poučevanja prihajajočih generacij«
Ljubljana, 28. – 30. november 2019

Organizator:

EDUvision
Stanislav Jurjevčič s.p.

Uredila:

mag. Mojca Orel in Stanislav Jurjevčič

Založil:

EDUvision, Stanislav Jurjevčič s.p.

Kraj in datum izdaje:

Ljubljana, 9. december 2019

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID=304095232](#)
ISBN 978-961-94950-0-1 (pdf)

KAZALO / INDEX

KAZALO	3
PREDGOVOR	15
MEDNARODNI PROGRAMSKI IN RECENZENTSKI ODBOR KONFERENCE	16
KOMUNIKACIJA IN RAZVOJ OSEBNOSTI, OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI	17
Can we empower people with complex communication needs to participate? – Hungarian professionals’ use of Augmentative and Alternative Communication in Autism Spectrum Condition	17
Enhancing Autism Knowledge among Primary School Pupils: First Results from the Evaluation of the ‘Star-bus’ Inclusion Intervention Programme (SIIP).....	28
Renewal Program for Teachers in Hungary – Results of a Pilot Burnout Intervention Program Based on Self-Reported Measures	38
Sufisticirani učitelj (<i>Sufisticated Teacher</i>).....	51
Dober učitelj - v očeh učencev (<i>A Great Teacher - in the Eyes of Students</i>).....	59
Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece u Hrvatskoj: Prikaz tri znanstveno-stručna projekta (<i>Supporting Socio-Emotional Well-Being of Children in Croatia: Presentation of Three Scientific and Professional Projects</i>)	69
Percepcija uloge pomoćnika u nastavi (<i>Perceptions on the Role of the Teaching Assistants in the Classroom</i>).....	84
Razvoj poslušanja (<i>Listening Development</i>)	95
Razvojno ječljanje in ocenjevanje znakov le-tega pri predšolskih otrocih (<i>Developmental Stuttering and the Evaluation of the Symptoms of Developmental Stuttering in Preschool Children</i>)	109
Stavovi odgajatelja prema jednoroditeljskim obiteljima (<i>Preschool Teachers' Attitudes toward Single-Parent Families</i>).....	126
Generacija Z je tukaj. Kaj zdaj? (<i>Generation Z is here. Now what?</i>).....	139
Kako postati dober govornik (<i>Becoming a Successful Speaker</i>).....	144
Supervizija kot prostor za pripravo na komunikacijo vzgojitelja s starši v težkih situacijah (<i>Supervision as a Place to Prepare an Educator to Communicate with Parents in Difficult Situations</i>).....	153
Kompetencije ravnatelja s naglaskom na emocionalnu inteligenciju i komunikacijske vještine (<i>School Principal's Competences with an Accent on Emotional Intelligence and Communication Skills</i>).....	163
Avtoriteta učitelja (<i>Teacher`s Authority</i>).....	172

Vpliv čustvene inteligence na učiteljevo delo (<i>The Impact of Emotional Intelligence on the Teacher's Work</i>).....	182
Razvijanje čustvene inteligence in zdrave samopodobe pri pouku tujega jezika (<i>Building Emotional Intelligence and Healthy Self-Image in a Foreign Language Class</i>)	203
Samopodoba in socialna opora pri nadarjenih dijakih (<i>Self-concept and Social Support of Gifted Students</i>).....	213
Slikanica »Kje je Maks?« (<i>Picture Book »Where is Maks?«</i>)	227
Trema (pri otrocih) in kako jo premagati (<i>Overcoming Stage Fright</i>).....	237
Strinjava se, da se ne strinjava (<i>Let's Agree to Disagree</i>)	247
Razvijanje socialnih veščin pri pouku športa (<i>Developing Social Skills in Sport Lessons</i>)	253
Vem, kdo sem in kam grem (<i>I Know Who I Am and Where I Am Going</i>)	257
Izziv poučevanja učencev z disleksijo in ADHD (<i>The Challenge of Teaching Learners with ADHD and Dyslexia</i>).....	266
Za lepši in prijetnejši dan (<i>For a Brighter and more Beautiful Day</i>)	274
Gibalne in motorične ovire dijaka pri pouku (<i>Restrictions in Movement and Motor Abilities of Special Needs Students in Class</i>).....	280
Vloga asistenta v šolskem prostoru (<i>The Role of an Assistant in the School Environment</i>).....	286
Z izkušnjo učne mobilnosti v tujini za zmanjšanje vedenjskih težav v razredu (<i>Learning Mobility Abroad in Service of Reducing Behavioural Problems in the Classroom</i>)	294
Uporaba gibalnega programa Animal Fun pri urah dodatne strokovne pomoči (<i>Use of Motor Skills Development Program Animal Fun in Special Education</i>).....	311
Šola za vse? Možnost in realnost inkluzije (<i>School for Everyone? Possibility and Reality of Inclusion</i>).....	321
Senzorna integracija v šoli – izguba časa ali izziv? (<i>Sensory Integration in School – A Waste of Time or a Challenge?</i>).....	329
Elementi coachinga v šolskem svetovalnem delu (<i>Elements of Coaching at School Counselling</i>).....	337
Kaj je življenjski scenarij in kako ga lahko uporabimo v razredni situaciji? (<i>What is Life Script and How Can We Use it in the Classroom?</i>)	345
Vrstniška mediacija v Dijaškem domu Ivana Cankarja (<i>Peer Mediation at Ivan Cankar Boarding School</i>).....	354
Spretnosti in veščine, ki jih bodo pripravile za življenje (<i>Skills and Knowledge Useful for Life</i>).....	363
Razrednik lahko pomaga učencem postati odgovorni in uspešni (<i>Class Teacher can Help Pupils Become Responsible and Successful</i>).....	369

Vloga razrednika pri oblikovanju odgovornega in uspešnega učenca (<i>The Role of a Class Teacher in Shaping a Responsible and Successful Student</i>).....	376
Motivacija je ključ do uspeha (<i>Motivation is the Key to Success</i>).....	383
Nadomestna komunikacija pri športni vzgoji (<i>Alternative Communication in Sports Education</i>).....	391
Vikanje v srednjih šolah – orodje navideznega spoštovanja? (<i>Formal Addressing in High Schools – A Tool of Virtual Respect?</i>).....	396
NEVROEDUKACIJA – RAZMIŠLJANJE IZVEN OKVIRJEV	400
Vpliv aerobne aktivnosti na nekatere kazalnike pozornosti v predšolskem obdobju (<i>The Impact of Aerobic Activity on Selected Aspects of Attention during Preschool</i>).....	401
Rezilientnost kot dejavnik profesionalnega razvoja (<i>Resilience as a Factor in Professional Development</i>).....	411
Stres plus (<i>Stress Plus</i>).....	425
Tehnike premagovanja stresa pri učiteljih (<i>Techniques to Overcome Stress for Teachers</i>).....	438
Dajmo telesu priložnost, zadihajmo pravilno (<i>Let's Give the Body an Opportunity by Breathing Properly</i>)	446
Lahkotno živeti (<i>Easy Living</i>).....	454
Kako lahko ustrezno voljno delovanje pospeši doseganje ciljev v izobraževanju (<i>How can Appropriate Volition Action Accelerate Goal Achievement in Education</i>)	460
Je živčni impulz enako kot električni impulz? (<i>Is the Nerve Impulse Equal to the Electrical Impulse?</i>).....	474
Gibanje za boljše učenje (<i>Motor Activities for Better Learning</i>)	483
Matematika v kinestetični učilnici (<i>Math in Kinesthetic Classroom</i>)	492
Z igrivimi ritmi do novih znanj (<i>With Playful Rhythms to New Knowledge</i>).....	498
S preprostimi gibi do aktivacije celotnih možganov (<i>Simple Motions Lead to Wholebrain Activation</i>)	502
Od stika z naravo k čuječnemu stiku k sebi v šolskem prostoru (<i>From Contact with Nature to Mindful Contact with Oneself in the Classroom</i>).....	509
IZZIVI SODOBNEGA POUČEVANJA (podjetnost, ustvarjalnost in inovativnost)	517
Podjetnost v vsakdanjem življenju (<i>Entrepreneurship in Everyday Life</i>).....	517
Učitelji so podjetni– to kompetenco naj razvijajo tudi pri učencih in dijakih (<i>Teachers are Entrepreneurial – They should Help Students Develop Entrepreneurial Mindset as well</i>)	525
Razvijanje podjetniških kompetenc: Učenje skozi prakso (<i>Developing Entrepreneurial Competences: Learning through Practice</i>)	535

Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah (<i>Strengthening the Competence of Entrepreneurship and Promoting Flexible Transition between Education and the Environment in Primary and lower Secondary Schools</i>)	546
Kreativno razmišljanje, podjetnost in inovativnost osnovnošolcev (<i>Creative Thinking, Entrepreneurship and Innovation of Primary Students</i>)	554
Ustvarjalnost, podjetnost in inovativnost v osnovni šoli (<i>Creativity, Entrepreneurship and Innovation in Primary School</i>).....	562
Podjetni v šoli, da bomo bolj podjetni tudi kot družba (<i>Entrepreneurship in Schools can Foster the Spirit of Enterprise in Society</i>).....	569
Praktično izobraževanje na višji šoli (<i>Practical Education in Vocational College</i>).....	578
Vse poti vodijo v Rim (<i>All Roads Lead to Rome</i>)	584
SODOBNI PRISTOPI IN IZZIVI – JEZIKOSLOVJE	594
Formativno spremljanje bralnih in pisnih spretnosti učencev pri pouku angleščine (<i>Formative Assessment of Reading and Writing Skills at English Lessons</i>)	595
Generacija Z in učinkovitost dveh različnih učnih metod (<i>Generation Z and Effectiveness of Two Different Teaching Methods</i>).....	602
Kreativni pristopi k poučevanju »generacije Z« (<i>Creative Approaches of Teaching of »Generation Z«</i>)	609
Literatura pri pouku angleščine (<i>Literature in the ESL Classroom</i>).....	618
Vse se začne z dobro zgodbo. Zgodbe pri pouku angleščine (<i>It All Starts with a Good Story. Learning English through stories</i>).....	626
Pravljica pri pouku tujega jezika (<i>Using Fairy Tales to Teach a Foreign Language</i>)	634
Zgodnje urice angleščine v vrtcih (<i>Early English Lessons in Kindergartens</i>)	642
Evropski dan jezikov – priložnost za projektni pouk, medpredmetno sodelovanje in motiviranje dijakov (<i>European Day of Languages - an Opportunity for Project Work, Cross-Curricular Cooperation and Motivating Students</i>).....	647
Kolikor jezikov znaš, toliko veljaš. Spoznavajmo jezike (<i>A Man who Knows Two Languages is Worth Two Men (French Proverb). Let's Learn Languages!</i>)	656
Zbegani v prevodu: informacijske in komunikacijske tehnologije (<i>Confused in Translation: Information and Communication Technologies</i>)	664
Kako izstopiti iz povprečja? Problemski pouk – teoretična predstavitev (<i>How to Exit the Average? Problem-based Learning - Theoretical Presentation</i>).....	671
Knjiga? Ja, prosim! (<i>A Book? Yes, Please!</i>).....	686

Kako izboljšati tekočnost branja pri enojezičnih in dvojezičnih tretješolcih? (<i>How to Improve Reading Fluency in Monolingual and Bilingual Third Graders?</i>)	693
Straniščna literatura – da ali ne? (<i>Toilet Literature – Yes or No?</i>).....	702
Učenje o letnih časih s pomočjo bralnih učnih strategij (<i>Teaching Seasons of the Year Using Reading Learning Strategies</i>)	712
Razvijanje bralne funkcije s pomočjo terapevtskega psa in R.E.A.D. programa (<i>Developing a Reading Function with Therapeutic Dog and R.E.A.D. Program</i>)	722
Pomoč učencem z učnimi težavami pri pouku slovenščine (<i>Helping Students with Learning Disabilities in Slovene Lessons</i>).....	734
Formativno spremljanje napredka učencev v 5. razredu pri pouku slovenščine (<i>Formative Assessment of Progress that Students Make in Fifth Grade during Slovene Language Lessons</i>).....	742
Uvodne ure slovenščine v 1. letniku gimnazije – ena ključnih oblik motivacije za učenje in osebno rast mladostnika na poti do mature (<i>Introductory Lessons of Slovenian in the First Year of Secondary School – One of the Key Forms of Motivation for Learning and Personal Growth of an Adolescent on the Way to Graduation</i>)	750
Šolski esej v gimnaziji – pisanje samo za maturo ali tudi za življenje? (<i>School Essay in Secondary School – Writing Only for Graduation or for Life</i>)	758
Večplastnost dela z dijaki tujci (<i>Complexity of Work with Foreign Students</i>)	767
Umetnost in poezija (<i>Art and Poetry</i>)	775
Po sledih pisatelja Ivana Potrča (<i>On the Trails of Author Ivan Potrč</i>).....	782
Pouk španščine na celjskih ulicah (<i>Walking the Streets of Celje and Learning Spanish</i>)	791
Obogaten pouk tujega jezika z naravnim govorcem (<i>Enriched Foreign Language Learning with a Native Speaker</i>)	800
SODOBNI PRISTOPI IN IZZIVI – NARAVOSLOVJE	808
Razumevanje Luninih men pri študentih razrednega pouka (<i>Understanding of Moon Phases among Pre-Service Primary School Teachers</i>).....	809
The Benefits of Learning Morphological Cell Image Analysis for Medical Students	818
Izzivi učiteljev pri poučevanju naravoslovja v 21. stoletju (<i>Teachers' Challenges in Natural Science Teaching in the 21st Century</i>).....	826
Presenečenja motivirajo za učenje matematike (<i>Surprises Motivate to Learn Mathematics</i>).....	835
Spoznavanje prestolnice skozi oči matematika (<i>Getting to Know the Capital City through the Eyes of a Mathematician</i>)	843
Preverjanje znanja pri matematiki z uporabo IKT (<i>Assesment of Knowledge in Mathematics with ICT</i>).....	851

Samovrednotenje znanja (<i>Self-Evaluation of Knowledge</i>)	858
Geometrija in kiparstvo med obveznimi izbirnimi vsebinami (<i>Geometry and Sculpture among Compulsory Electives</i>)	868
Ali je učenje matematike lahko zabavno? (<i>Can Math Be Fun?</i>)	876
Teorija grafov na razredni stopnji? Eksotika, ki motivira učence! (<i>Graph Theory in Primary School? Exotics that Motivates Children!</i>)	886
Fizikalne lastnosti morske vode (<i>Physical Properties of Sea Water</i>)	893
Plava, ne plava? (<i>Float, or not Float?</i>)	902
Imperialne enote - medpredmetna povezava fizike in angleščine (<i>Imperial Units - Interdisciplinary Subjects of Physics and English Language</i>)	908
Medvrstniško učenje z zabavnimi poskusi (<i>Peer Learning with Fun Experiments</i>)	917
Spodbujanje motivacije učencev z vključevanjem didaktičnega gradiva pri pouku kemije (<i>Didactic Materials in Chemistry Classes as a Way of Increasing the Students' Motivation</i>)	925
S sodobnim didaktičnim pristopom do kvalitetnejšega znanja o kemiji zraka (<i>With Modern Didactic Approach to Better Knowledge about Chemistry of Air</i>)	933
Delo z nadarjenimi učenci pri pouku kemije (<i>Working with Talented and Gifted Pupils at Chemistry</i>)	940
Preučevanje menstrualnega cikla pri pouku biologije v gimnaziji (<i>Studying the Menstrual Cycle at High School Biology Classes</i>)	948
Naravoslovni dan: KAJ, ZAKAJ, KAKO? (Eksperimentiranje v 3. razredu osnovne šole) (<i>Natural Science Day: WHAT, WHY, HOW? (Experimental work in Elementary School, Grade 3)</i>)	955
Naravoslovje za predšolske otroke (<i>Science for Kids</i>)	969
Naravoslovni tabor za nadarjene (<i>Natural Science Camp for the Gifted Children</i>)	976
Naravoslovni dan – Zaščita in reševanje (<i>Natural Science Day - Protection and Rescue</i>)	983
SODOBNI PRISTOPI IN IZZIVI	992
Gamification in Education and Learning	993
Performans u nastavi (<i>Performance in Teaching</i>)	1002
Primjena intervjuja u istraživanjima sa djecom predškolske dobi (<i>Use of Interviews in Research with Preschool Children</i>)	1010
Ko učitelj postane učenec za en dan (<i>When a Teacher Becomes a Student for a Day</i>)	1021
Spodbujanje inovativnosti pri učencih skozi izdelavo in uporabo didaktičnih iger (<i>Promoting Innovation among Pupils through the Creation and Use of Didactic Games</i>)	1027

Preko igre vlog do veščin za prihodnost (<i>Role-play as a Technique for Enhancing Skills Required in the Future</i>).....	1033
Kako z igro osvojiti in spodbuditi prvošolca in devetošolca k učenju? (<i>How to Encourage and Motivate a First Year and a Senior Year Student to Study Efficiently?</i>)	1040
Skupinsko učenje in učinkovitost metode prerazporejanja (<i>Cooperative Learning and Afficency of Jigsaw Classroom Learning Method</i>).....	1051
Aktivni učenci v učnem procesu (<i>Active Students in the Learning Process</i>)	1059
Medvrstniško učenje – frontalno delo ali/in delo v paru (<i>Peer Learning – Frontal Work or/and Pair Work</i>).....	1068
Pomembnost kompetence timsko delo v učiteljskem poklicu (<i>The Importance of Teamwork Competence in the Teaching Profession</i>)	1077
Učenje skozi življenje (<i>Learning through Experience</i>)	1090
Z mednarodnim sodelovanjem do večjega znanja učencev (<i>Through International Collaboration to Greater Student Knowledge</i>)	1101
Pusti svojo sled (<i>Leave your Trace</i>)	1107
Delo z nadarjenimi učenci – ekskurzija s terenskim delom (<i>Working with Talented Students - Fieldwork Excursion</i>).....	1113
Erasmus+ KA2 projekti in nadarjeni učenci (<i>Erasmus+ KA2 Projects and Gifted Students</i>)	1121
MUN (Model United Nations) krožek in razvijanje kompetenc pri nadarjenih dijakih (<i>MUN Club as a Way to Develop Competences among the Gifted Students</i>)	1131
Izzivi projektnega dela pri pouku oblikovanja na SLŠ Ljubljana (<i>Challenges of Project Based Learning in Design Class on SLŠ Ljubljana</i>)	1140
Projektno sodelovanje dijakov s podjetji (<i>Project Based Collaboration between Students and Companies</i>)	1150
V novo šolsko leto s projektним tednom (<i>Beginning the New School Year with Project Week</i>)	1158
Projektni dnevi za gibalno ovirane dijake (<i>Project Days for Physically Disabled Students</i>)	1166
Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja – projekt se zaključuje (<i>Centre of Expertise for Holistic Support to Blind and Partially Sighted Children and Youth, as well as Children and Youth with Special Educational Needs – The Project is Finishing</i>)	1173
Učenje matematike s projektним delom (<i>Learning Math with Project Work</i>).....	1180
Kompetence prihodnosti in projektno delo (<i>Future Competences and project work</i>)	1187
Uporaba mikrosgodovine pri pouku – primer metodologije projektne naloge učencev o življenju starih staršev (<i>The Use of Microhistory in Teaching – Methodology Example of a Student's Project about Grandparent's Life</i>)	1195

Gozdne antične olimpijske igre (<i>Forest Ancient Olympic Games</i>)	1203
Prešeren, kaj te je treba bilo? (<i>Prešeren, What was the Need of You?</i>)	1211
S Prešernom prešerni (" <i>S Prešernom prešerni</i> " or <i>A Happy Hour with Prešeren</i>)	1220
Starejši učenci poučujejo mlajše: karta sveta (<i>Older Students Teach Younger Ones: World Map</i>)	1228
Erasmus+: Učenci OŠ Majde Vrhovnik spoznavajo evropsko kulturno in naravno dediščino, tokrat grško (<i>Erasmus+: Pupils of Majde Vrhovnik Elementary School Learn about European Cultural and National Heritage, this time Greek</i>)	1235
Izmenjava otrok pobratenih občin Metlika, Wagna in Ronke (<i>The Children Exchange from Twinned Municipalities of Metlika, Wagna and Ronchi dei Legionari</i>)	1241
Odnos osnovnošolcev do gospodinjskega opismenjevanja (<i>Elementary School Pupils' Attitude to Home Economics Literacy</i>).....	1249
Z znanjem in ozaveščanjem spreminjamo odnos do hrane (<i>Changing our Relationship to Food with Knowledge and Awareness</i>).....	1259
Poznavanje in razširjenost prehranskih dopolnil med osnovnošolci (<i>The Knowledge on and the Prevalence of Dietary Supplements among Primary School Students</i>)	1267
Prilagoditve pri urah Športa v osnovni šoli na sodoben način življenja (<i>Adjustments at P. E. Lessons in Elementary School to Modern Lifestyles</i>)	1281
Vpliv predtekmovalnih stanj na uspešnost nastopa na šolskih športnih tekmovanjih (<i>The Impact of Pre-Competition States on the Success of Performances at School Sports Competitions</i>).....	1287
Motivacija dijakov športnikov pri pouku športne vzgoje (<i>Student-Athletes' Motivation in Physical Education Classes</i>)	1296
Interesna dejavnost šport in motorično nadarjeni učenci (<i>Extracurricular Activity Physical Education and Motoric Gifted Pupils</i>).....	1302
Zdrava hrbtenica je steber našega telesa (<i>A Healthy Spine is the Pillar of Our Body</i>)	1310
Ergonomski pristop za preprečevanje bolečin v hrbtenici pri praktičnem pouku (<i>Ergonomic Approach to Prevention of Back Pain at Practical Classes</i>)	1316
Z razteznimi vajami pri praktičnem pouku do boljše koncentracije (<i>With Stretching Exercises in Practical Lessons to Better Concentration</i>)	1328
Literatura in ples sta lahko brat in sestra (<i>Literature and Dance can be Brother and Sister</i>)	1332
Razvijanje ustvarjalnosti pri glasbeni umetnosti na drugačen način (<i>Developing Creativity in Musical Education: A Different Approach</i>)	1340
Ustvarjanje šolske televizijske oddaje kot del interesnih dejavnosti (<i>Creation of a School TV Show as a Part of Interest Activities</i>)	1349
Dnevi (otroških in mladinskih) filmov v razredu (<i>Film Days in the Classroom</i>)	1356

Vpliv vizualizacije na likovno artikulacijo (<i>The Influence of Visualisation on Artistic Articulation</i>)	1362
Četrto stoletje splošne mature v Sloveniji (<i>A Quarter of a Century of General Matura in Slovenia</i>)	1371
Vrednotenje znanja – s kreditnimi točkami do boljšega znanja nemškega jezika? (<i>Knowledge Evaluation – Using Credit Points to Achieve Better Knowledge of German?</i>).....	1380
Vrednotenje znanja kemije pri vrhunskih športnikih (<i>Assessing Student Top Athletes' Knowledge in Chemistry Classes</i>).....	1388
Uvajanje formativnega spremljanja v pouk geografije na osnovni šoli (<i>Implementation of Formative Assessment into Geography Instruction</i>)	1394
VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ IN POUK V ZUNANJEM OKOLJU	1401
Proekološki stavovi i osobine ličnosti budućih učitelja (<i>Proecological Attitudes and Personality Traits of Future Teachers</i>).....	1402
Izobraževanje in vzgoja osnovnošolcev za življenje brez odpadkov (<i>Educating Elementary School Pupils for Zero Waste Living</i>)	1415
Stavovi nastavnika i učenika o integrativnom pristupu sadržajima prirode i društva u ambijentalnoj nastavi (<i>Teachers' and Students' Views on Integrative Approach to the Contents of Nature and Society Subject in Ambient Teaching</i>)	1428
Interesna dejavnost zdravilna zelišča in priprava kozmetike (<i>Medicinal Herbs and Cosmetics Making Club</i>).....	1439
Recikliranje obnovljivih odpadnih materialov (<i>Recycling of Renewable Waste Materials</i>)	1445
Korak nazaj za trajnostno pot naprej (<i>A Step Back for a Sustainable Way Forward</i>).....	1453
EKO PRAZNIKI IN POČITNICE – vzgoja in izobraževanje za trajnostno potrošništvo (<i>ECO HOLIDAYS – Education for Sustainable Consumerism</i>)	1461
Krompirjeva dežela in obnovljivi viri energije (<i>Potato Land and Renewable Energy Sources</i>).....	1469
Od odpadka do posladka (<i>From a Waste to Dessert</i>).....	1477
Vzgoja in izobraževanje za ustvarjanje zelenih delovnih mest (<i>Education for Creating Green Jobs</i>).....	1484
Uvajanje globalnega učenja v šole (na primeru pravične trgovine) (<i>Implementation of Global Learning in Schools (On Case of Fair Trade)</i>).....	1493
Podnebne spremembe in njihov vpliv na zdravje ljudi (<i>Climate Changes and their Impact on Human Health</i>)	1502
Krepitev naravoslovnih kompetenc pri nadarjenih učencih skozi sodelovanje z javnim zavodom Kozjanski park (<i>Strengthening Natural Science Competences of Gifted Students through Cooperation with the Kozjansko Regional Park</i>)	1508

Imejmo šolski vrt - učilnico v naravi (<i>Let's Have a School Garden - A Classroom in the Nature</i>).....	1516
Pouk malo drugače (<i>A Little Different Lesson</i>).....	1524
Pouk izven učilnice: čebele, pomembne žuželke (<i>Outdoor Classroom: Bees, Important Little Winged Insects</i>).....	1529
Bos moraš hoditi po zemlji (<i>Walking Barefoot</i>)	1538
Izkušnje, učenje in dobro življenje (<i>Experience, Learning and Good Life</i>)	1544
Spodbujanje trajnostnih oblik mobilnosti v osnovni šoli (<i>Encourage Sustainable Forms of Mobility in Primary School</i>).....	1553
Teden dni preživetja v naravi z osnovnošolskimi učenci (<i>A Week's Nature Survival with Primary School Pupils</i>).....	1562
Naravoslovni tabor za učence 5. in 6. razredov osnovne šole (<i>Science Camp for Students in 5th and 6th Grade of Primary School</i>)	1570
Sodobni Robisoni z Robinsonom Crusoem v šoli v naravi (<i>Modern Robinson with Robinson Crusoe at the School in Nature</i>).....	1578
PRILAGAJANJE IZOBRAŽEVANJA NOVIM TEHNOLOGIJAM	1585
Učenje web sadržaja mentalnim mapama (<i>Learning Web Content with Mind Mapping</i>).....	1586
Vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije pri predmetu naravoslovje in tehnika v osnovni šoli (<i>Implementation of ICT in Subject Science and Technology in Primary School</i>)	1603
Potovanje v virtualni svet (<i>Traveling around the Virtual World</i>)	1614
Sinergija tehnološke kreativnosti in virtualne prihodnosti v korelaciji s pomenom mednarodne izkušnje v srednjem strokovnem izobraževanju nadarjenih dijakov (<i>Synergy of Technological Creativity with Future Virtuality and Importance of International Experience in the Secondary Vocational Education of Talented Students</i>)	1623
Mladi in informacijska tehnologija (<i>Youth and Information Technology</i>)	1632
Varna raba interneta v osnovnih in srednjih šolah (<i>Safe Use of the Internet in Primary and Secondary Schools</i>)	1643
Obogatena resničnost – nova realnost v razredu? (<i>Augmented Reality - The New Reality in the Classroom ?</i>).....	1649
Bi Maria Montessori tudi uporabljala tablični računalnik ali pametni telefon, če bi imela to možnost? (<i>Would Maria Montessori also be Using a Tablet or a Smartphone if She had a Chance to Do so?</i>).....	1655
Ustvarjanje risank s pomočjo pametnih telefonov in tabličnih računalnikov kot del učnih ur (<i>Directing Cartoons on Smartphones and Tabs as a Part of Lessons</i>)	1663
Matematika s pametnim telefonom (<i>Mathematics with a Smart Phone</i>).....	1671

Reševanje avtentičnega problema pri fiziki z uporabo IKT (<i>Solving Authentic Physics Problem with the Use of ICT</i>)	1686
Uporaba pametnih telefonov pri pouku kemije – prepoznavanje strupenih snovi (<i>The Use of Smartphones in Chemistry Classes – Identifying Toxic Substances</i>).....	1694
Vključevanje IKT pri pouku naravoslovja na razredni stopnji osnovne šole (<i>Including ICT in Teaching of Natural Science at a Primary School</i>)	1701
Kahoot! in Plickers za sprotno preverjanje znanja v prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom (<i>Kahoot! and Plickers for the On-going Assessment in Adapted Educational Program with Lower Education Standards</i>)	1709
Sodobni pristopi poučevanja v razširjenem programu osnovne šole (<i>Contemporary Teaching Approaches in the Extended Elementary School Programmes</i>)	1717
Kulturna dediščina kot e-učilnica na prostem (<i>Cultural Heritage in the Form of an Outdoor E-Classroom</i>).....	1725
Sodobni pristopi z uporabo IKT pri urah športa v zadnji triadi (<i>Contemporary Approaches with the Use of ICT with Physical Education Classes in the Last Triad</i>).....	1735
Going Paperless	1740
S tablico do torte (<i>With a Tablet to a Cake</i>)	1744
Demonstracija in spremljanje dela učencev v računalniški učilnici (<i>Demonstration and Monitoring of Students' Work in a Computer Classroom</i>).....	1752
Ali so svinčnik, ravnilo in radirka preteklost? Programsko orodje za 3D modeliranje v srednji strokovni šoli (<i>Are the Pencil, Ruler and Eraser the Past? Software Tools for 3d Modeling in Secondary School</i>).....	1758
Sodobna oprema in pouk CNC-tehnologije (<i>Modern Equipment and CNC Technology Training Classes</i>).....	1764
Ustvarjalne metode poučevanja pri predmetu tehnično varovanje (<i>Creative Teaching Methods at the Subject Technical Security</i>).....	1773
Vedoželjnost – najboljši časi za radovednost (<i>Eagerness to Learn – The Best Times to be Curious</i>).....	1781
Knjižnično informacijsko znanje v srednjem strokovnem izobraževanju (<i>Library Information Knowledge in Technical Secondary Education</i>).....	1790
Prednosti in pasti interneta oz. socialnih omrežij (<i>Benefits and Traps of the Internet and Social Networks</i>)	1799
Varstvo osebnih podatkov pri elektronski komunikaciji v vzgoji in izobraževanju (<i>Personal Data Protection Using Electronic Communication in Education</i>)	1806
Uporaba OneNote zvezka za izobraževalno osebje (<i>Usage of OneNote Staff Notebook for Education</i>).....	1811

Z dostopnimi e-gradivi do lažje inkluzije učencev s posebnimi potrebami (<i>With Accessible E-Materials to Inclusive Education for Students with Special Needs</i>).....	1819
Vloga IKT pri projektne delu (<i>The Role of ICT at Project Work</i>).....	1828
Vpliv mednarodnih projektov na motivacijo učiteljev in učencev (<i>The Influence of International Projects on Teacher's and Pupil's Motivation</i>)	1835
DELAVNICE	1843
Harmonizacija in sproščanje z zvočnimi posodami (<i>Harmonization and Relaxation with Sound Bowels</i>)	1844
Refleksologija kot učinkovita metoda pri razvojnih, učnih in vedenjskih težavah otrok (<i>Reflexology as Effective Method for Developing Students' Potential</i>)	1846
Vadba za telo in dušo (<i>A Body and Soul Workout</i>)	1849

Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece u Hrvatskoj: Prikaz tri znanstveno-stručna projekta

Supporting Socio-Emotional Well-Being of Children in Croatia: Presentation of Three Scientific and Professional Projects

Sanja Tatalović Vorkapić

*Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci
sanjatv@uniri.hr*

Sažetak

Za razliku od psihološke dobrobiti odraslih, dobrobit djece nije jednostavno definirati s obzirom na to da dominirajuća razvojna komponenta pridonosi složenosti ovog koncepta. Samim time, izazovno je proučavati sve značajne korelate psihološke dobrobiti djece, što je ujedno i cilj tri znanstveno-stručna projekta koja se trenutno provode u Hrvatskoj pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Njihov je doprinos ujedno i u tome, što sličnih projekata ima ili vrlo malo ili ih uopće nema, a prikazana tri su u svojoj početnoj godini provedbe. Osnovni cilj prvog znanstvenog projekta jest empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela tranzicije u Hrvatskoj, a koji predstavlja suvremeni teorijski model u razumijevanju svih značajnih korelata tranzicije djece rane i predškolske dobi. Očekuje se utvrđivanje značajnih interpersonalnih i intrapersonalnih determinanti tranzicije djece iz obitelji u dječji vrtić, te iz vrtića u školu, temeljem kojih će biti moguće definirati praktične implikacije za facilitiranje prijelaza i prilagodbe. Cilj drugog, stručnog projekta jest postojeća znanja i vještine kojima raspolaže akademska zajednica pružiti lokalnoj zajednici kroz osiguranje podrške djeci rane i predškolske dobi i njihovim obiteljima, te odgajateljima i učiteljima tijekom tranzicija u djetinjstvu, pri čemu je naglasak na pružanju podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece. Očekuje se značajan napredak u povezivanju članova akademske zajednice i praktičara, te predstavnika lokalne zajednice sa svrhom ostvarenja najviše razine dobrobiti djece. Naposljetku, u radu je prikazan međunarodni znanstveno-stručni Erasmus+ projekt KA3, kojem je voditelj Sveučilište u Milanu u Italiji, a na kojem je Hrvatska jedna od suradnih zemalja. Cilj ovog projekta je kreiranje i implementacija Kurikuluma za mentalno zdravlje djece od treće do osamnaeste godine. Očekuje se da će edukacija odgajatelja i učitelja doprinijeti efikasnoj primjeni kurikuluma, te da će evaluacijsko istraživanje ukazati na njegove pozitivne efekte. Sva tri projekta svoje teorijske temelje imaju u suvremenim postavkama socijalno-emocionalnog učenja, psihološke otpornosti i općenito dobrobiti djece, kao bazičnim pretpostavkama očuvanja mentalnog zdravlja djece, kako kratkoročno, tako i dugoročno. Premda su prikazani projekti u svojoj početnoj fazi, očekuje se potvrda postavljenih hipoteza, a temeljni izazov u budućnosti bit će njihova trajnija implementacija u društvu, kao i mogućnosti nastavka istraživanja u onim dijelovima gdje znanstvena evaluacija bude ukazala na nedostatke. Ti će nedostaci poslužiti kao osnovne smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi: djeca, dobrobit, mentalno zdravlje, odgajatelji/učitelji, otpornost, tranzicija, socijalno-emocionalno učenje

Abstract

Unlike the psychological well-being of adults, children's well-being is not easy to define since the dominant developmental component contributes to the complexity of this concept. Therefore, it is challenging to study all the significant correlates of children's psychological well-being, which is also the goal of three scientific and professional projects currently underway in Croatia at the Faculty of Teacher Education in Rijeka. At the same time, their contribution is that there are very few or no such

projects, as these three presented here are at their beginning. The main objective of the first scientific project is to empirically validate the Ecological-Dynamic model of Transition in Croatia, which represents a contemporary theoretical model in understanding all the significant correlates of transition in early and pre-school children. Significant interpersonal and intrapersonal determinants of the transition of children from family to kindergarten and from kindergarten to school are expected to be identified, based on which it will be possible to define practical implications for facilitating transition and adaptation. Significant interpersonal and intrapersonal determinants of the children's transition from family to kindergarten and from kindergarten to school are expected to be identified, based on which it will be possible to define practical implications for facilitating transition and adaptation. The aim of the second, professional project is to provide existing knowledge and skills available to the academic community to the local community by providing support for early and pre-school children, their families, and teachers during childhood transitions, with an emphasis on supporting the social and emotional well-being of children. Significant progress is expected to be made in bringing together academics and practitioners, as well as local community representatives, to achieve the highest level of well-being for children. Finally, the paper presents the international scientific Erasmus + project KA3, coordinated by the University of Milano-Bicocca in Italy, in which Croatia is one of the partner countries. The aim of this project is to create and implement a Mental Health Curriculum for children aged from three to eighteen years. It is expected that teachers' education will contribute to the effective implementation of the curriculum and that research evaluation will indicate its positive effects. All three projects have their theoretical foundations in contemporary knowledge of social-emotional learning, resilience and general well-being of children, as basic assumptions for preserving children's mental health, both in the short and long term. Although the presented projects are in their initial phase, it is expected that the hypotheses will be confirmed, and that their fundamental challenge in the future will be their more permanent implementation in society, as well as the possibility to continue research in those parts where scientific evaluation indicates deficiencies. These research shortages will serve as basic guidelines for future research.

Key words: children, mental health, resilience, socio-emotional learning, teachers, transition, well-being.

Ovaj rad je sufinanciralo Sveučilište u Rijeci projektom (uniri-drustv-18-11): Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela.

1. Uvod

Osiguranje i poticanje psihološke dobrobiti djece predstavlja osnovu svakog oblika odgojno-obrazovnog rada s djecom, bez obzira o kojoj razini i sustavu obrazovanja je riječ, što je prepoznato i u nacionalnim dokumentima u Hrvatskoj: »*Djetetova sadašnja i buduća dobrobit svrha je djelovanja svih izravnih i neizravnih sudionika odgoja i obrazovanja*« (NOK, 2010, str. 28). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) usmjeren je prema osiguranju dobrobiti za dijete, pri čemu je osiguranje dobrobiti »*multidimenzionalni, interaktivni, dinamični i kontekstualni proces kojim se integrira zdravo i uspješno individualno funkcioniranje te pozitivni socijalni odnosi u kvalitetnom okruženju vrtića*« (str. 24). Već je ovim određenjem osiguravanja dobrobiti djece vidljivo je da je riječ o složenom ali iznimno važnom konceptu, što potvrđuju i dosadašnja znanstvena istraživanja (Ben-Arieh i sur., 2014). Naime, polazeći od velikog broja istraživanja iz područja pozitivne psihologije – psihološke discipline unutar koje je došlo do postavljanja, definiranja i konceptualnog razvoja termina dobrobiti (*eng. well-being*) – jasno je uočljivo da dominiraju istraživanja s odraslim ispitanicima, te da postoji značajan nedostatak istraživanja koja jasno konceptualno i operacionalno određuju dobrobit djece. Dodajući k tome i činjenicu da jest riječ o vrlo složenom

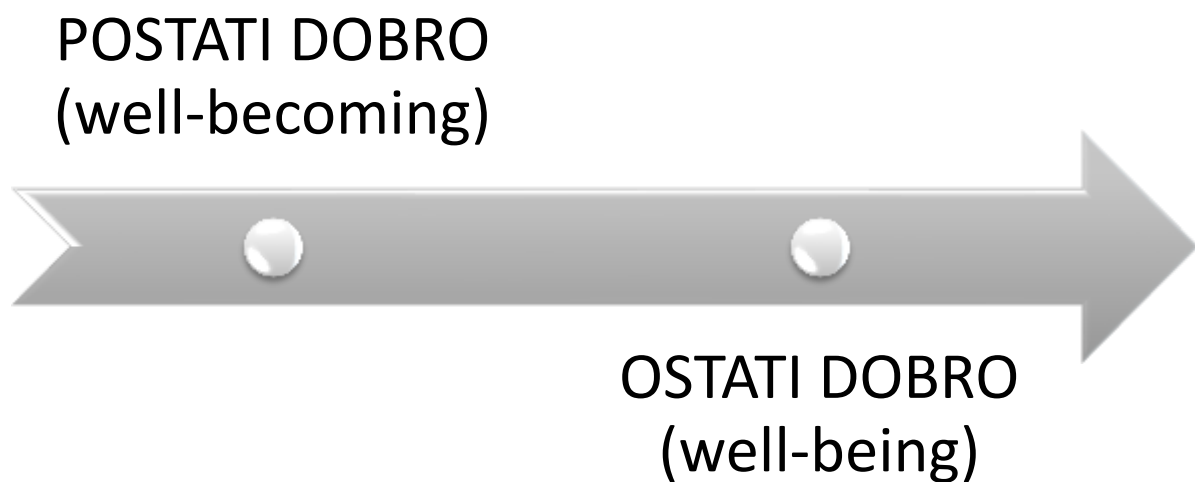
konceptu samom po sebi, nedostatak istraživanja dobrobiti djece je dodatno otežao njegovo konceptualno određenje i mjerenje.

Stoga s ciljem što jasnijeg konceptualnog određenja i razumijevanja koncepta dobrobiti djece rane i predškolske dobi, te s ciljem provjere suvremenih teorijskih modela i značajnih korelata dobrobiti djece, kako bi se dobili odgovori na ključna pitanja o tome kako zapravo osigurati dobrobit djece rane i predškolske dobi ovaj je rad usmjeren na kratki prikaz teorijskih usmjerenja i istraživačkih nacrti tri značajna znanstveno-stručna projekta koja se provode u Hrvatskoj. Zajedničko im je upravo to što su sva tri projekta utemeljena na suvremenim spoznajama iz područja socijalno-emocionalnog učenja, psihološke otpornosti i dobrobiti te mentalnog zdravlja djece, te svaki od njih analizira pojedine specifičnosti i domene dobrobiti djece. Prvi projekt koji će se prikazati odnosi se na znanstvenu validaciju, tj. empirijsku provjeru Ekološko-dinamičkog modela tranzicije (Rimm-Kaufman i Pianta, 2000), koji do sada nije nikada bio proučavan u hrvatskom kontekstu (Tatalović Vorkapić, 2019a). S obzirom da ovaj model nije značajnije validiran i u svijetu, istraživanje koje se provodi pružit će doprinos ne samo razumijevanju i provjeri ovog modela u Hrvatskoj, već i općenito. Drugi projekt koji će biti prikazan jest stručni projekt kojem je osnovna svrha povezivanje akademske zajednice s lokalnom zajednicom i praksom na način da se osigura podrška djeci rane i predškolske dobi, njihovim obiteljima, odgajateljima i učiteljima tijekom tranzicija u djetinjstvu. Pritom je osiguranje podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece. Treći prikazan projekt je međunarodni znanstveno-stručni Erasmus+ projekt KA3, koji za cilj ima kreiranje i implementaciju Kurikuluma za mentalno zdravlje djece i mladih od treće do osamnaeste godine. Voditelj ovog projekta je Sveučilište u Milano – Bicocca u Italiji, točnije profesorica Ilaria Grazzani (<https://www.promehs.org/>), a Hrvatska je uključena kao suradnik na projektu pod vodstvom Sanje Tatalović Vorkapić ispred Učiteljskog fakulteta u Rijeci (<https://www.ufri.uniri.hr/hr/naslovnica/14-hr/naslovnica/3887-medunarodni-znanstveni-istrazivacki-i-strucni-projekti.html>), te Lane Golob ispred Odjela za školstvo Grada Rijeke (<https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/eu-projekti/aktualni-projekti/promehs-promocija-mentalnoga-zdravlja-u-skolama/>).

2. Od definiranja dobrobiti djece do njihove socijalno-emocionalne dobrobiti

Nastojeći riješiti postojeći problem nedostatka empirijskih istraživanja na području dobrobiti djece, kao i problem konceptualizacije i operacionalizacije ovog pojma, Ben-Arieh i suradnici (2014) su postavili jasne odrednice u razlikovanju dobrobiti odraslih u odnosu na dobrobit djece. Polazeći od najraširenije definicije dobrobiti odraslih kao optimalnog psihološkog funkcioniranja i iskustva (Miljković, Rijavec i Brdar, 2008), poznato je da je njezino razumijevanje smješteno u tri temeljna teorijska pravca. Hedonistički pravac ili teorija psihičkih stanja definira dobrobiti osobe na način koje je utemeljen na doživljaju ugone ili sreće. Pored toga, drugi pravac koji se odnosi na teorije temeljene na ljudskim željama, definira dobrobit u domeni ostvarenja vlastitih, osobnih želja neke osobe koje su rezultat njezine subjektivne percepcije. Treći pravac, eudemonistički pravac ili teorija utemeljena na ljudskim potrebama definira dobrobit osobe u okviru ostvarenja vlastitih potencijala, odnosno potreba koja nisu rezultat samo subjektivne već i objektivne percepcije ljudi. Drugim riječima, radi se o ostvarenju onoga što je vrijedno samo po sebi i društvu u cjelini, a ne samo toj osobi ili zato što to ona misli. Iako navedeni pravci detaljno analiziraju i propituju ljudsku dobrobit, svi imaju jedan zajednički nedostatak a to je izostanak razvojne komponente uslijed čega su tek djelomično primjenjivi u razumijevanju dobrobiti djece.

Determiniranjem ove jasne razlike, Ben-Arieh i suradnici (2014) navode interesantne tri promjene u perspektivi praćenja dobrobiti djece koje treba uzeti u obzir pri nastojanjima njezinog definiranja, konceptualizacije i mjerenja. Prva se odnosi na promjenu perspektive od preživljavanja prema dobrobiti, što je vrlo slično promjeni perspektive koja se javila unutar psihologije kao društvene znanosti kada je došlo do razvoja nove psihološke znanstvene discipline, *Pozitivne psihologije* (Seligman, 1998). Naime, dolazi do promjene fokusa s bazičnog preživljavanja i osiguranja zadovoljenja temeljenih ljudskih potreba, kao i od izbjegavanja negativnih efekata i poteškoća u životu, prema perspektivi utvrđivanja pozitivnih efekata, te povećanja zadovoljstva i kvalitete života. Drugim riječima dolazi do promjene fokusa s uklanjanja negativnih efekata u okviru poteškoća, prema fokusu na tome kako biti sretan i zadovoljan, te kako ostvariti višu raznu dobrobiti i kvalitete življenja.

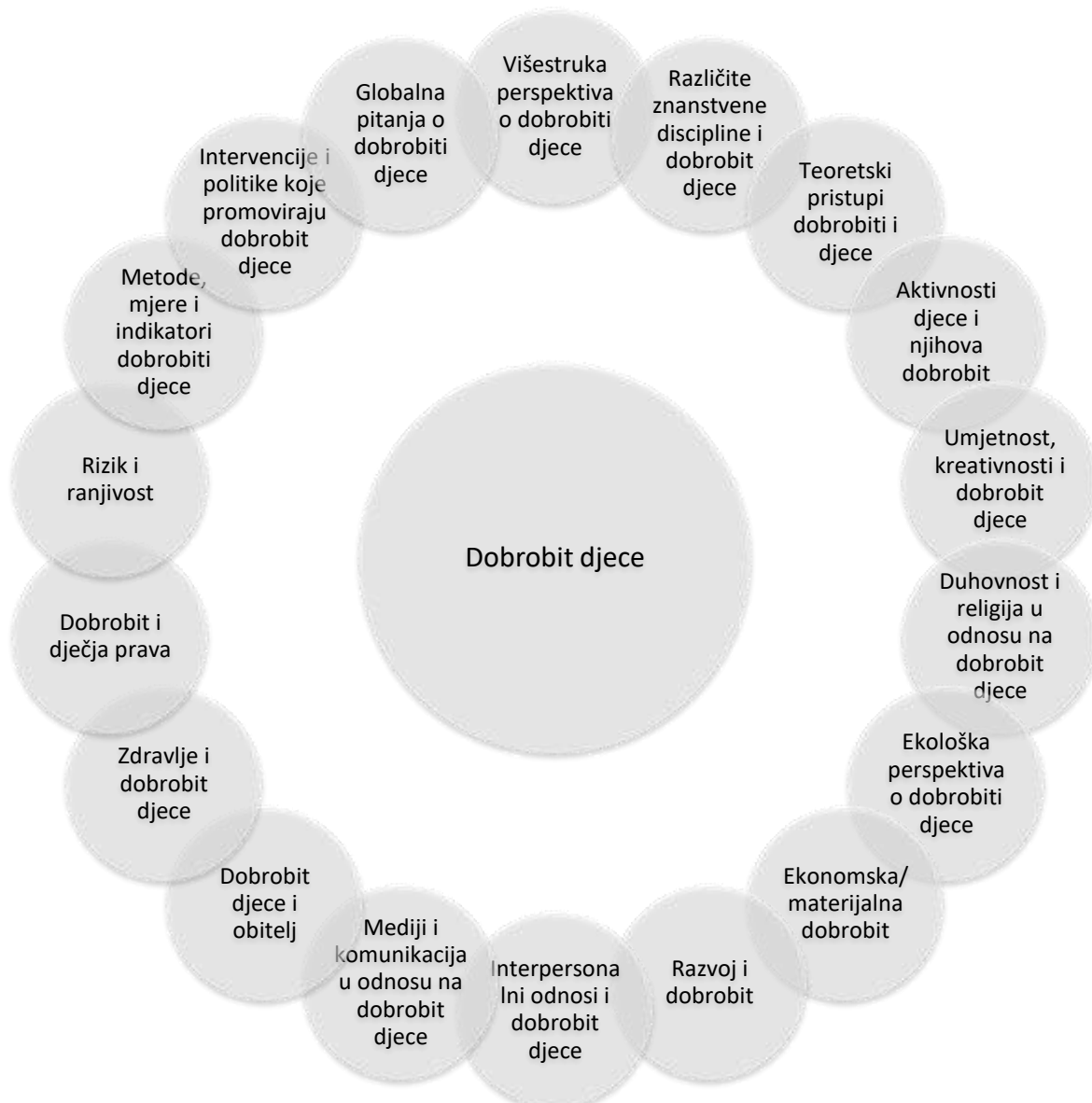

Slika 1: Ostati dobro (well-being) i postati dobro (well-becoming)

Druga promjena vidljiva je u promjeni perspektive od negativnog ka pozitivnom, točnije od mjerenja i praćenja rizičnih čimbenika i negativnih/nepoželjnih ponašanja prema perspektivi mjerenja i praćenja zaštitnih čimbenika i pozitivnih/poželjnih ponašanja. A treća promjena je u samoj terminologiji koja bi u odnosu na dobrobit djece trebala biti drugačija. Naime, uzimajući u obzir razvojnu perspektivu, dobrobit djece bi trebala uključivati (Slika 1) ne samo kako ostati dobro (*well-being*) već i to kako postati dobro (*well-becoming*). Dakle, pored definiranja dobrobiti kao stanja, uvodi se i definiranje dobrobiti kao procesa, pri čemu su važni trenutni, tj. kratkoročni ali i dugoročni efekti na dobrobit djece (Tatalović Vorkapić, 2019b).

Temeljem određivanja koncepta dobrobiti kod djece, a imajući na umu njegovu složenost, Ben-Arieh i suradnici (2014) postavljaju teorijski model dobrobiti djece. Svoje preteče ovaj model, kao i Ekološko-dinamički model tranzicije koji će biti ukratko prikazan kroz projektni prikaz, ima u Bronfenbrennerovom modelu ekoloških sustava (1979). Pored ovog modela, preteča suvremenom modelu dobrobiti jest i Bennet-ov model djeteta u društvu (2004), a zajednička im je karakteristika razmatranje uloge konteksta u životu djece, odnosno uzimanjem u obzir razvojne i kontekstualne (društveno-kulturalne) komponente. Premda oba modela stavljaju u fokus kontekst u razvoju djece kao i suvremeni model, Ben-Arieh i suradnici (2014) ukazuju na niz nedostataka a neki značajniji od njih su: nedovoljna složenost, nemogućnost operacionalizacije i mjerenja pojedinih koncepata, usmjeravanje fokusa na odrasle a ne na djecu, te zanemarenost dječje perspektive u istraživanjima. Slijedom navedenog, predložen je

Multidimenzionalni model dobrobiti djece koji uključuje niz elemenata ili dimenzija, a mogu se vidjeti na Slici 2.

Slika 2: Multidimenzionalni model dobrobiti djece (Ben-Arieh i sur., 2014)

Unutar razvoja i dobrobiti, prepoznatljive su tri domene opće dobrobiti djece: fizičko-motorička, spoznajno-jezična i socijalno-emocionalna dobrobit. Dakle, socijalno-emocionalna dobrobit djece je sastavni dio opće dobrobiti djece. Ona se definira kao optimalno funkcioniranje i iskustvo djece u području njihovog emocionalnog doživljavanja i ponašanja, te socijalizacijskih procesa. Njihov je emocionalni i socijalni razvoj pod značajnim utjecajem niza intra-personalnih (karakteristike djeteta) i inter-personalnih čimbenika (okolina i društvo u kojima dijete živi). S ciljem pružanja adekvatne i efikasne podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece rane i predškolske dobi potrebno je kvalitetno poznavanje razvojnih miljojaka u okviru socijalno-emocionalnog razvoja djece (Starc i sur., 2004; Sindik i Boban, 2016), s obzirom da „osiguravanje dobrobiti za dijete podrazumijeva usmjerenost planiranja odgojno-obrazovnog procesa na dijete i njegovu dobrobit, kako opću, tako i socijalno-emocionalnu«. Stoga je »planiranje odgojno-obrazovnoga procesa usmjereno je na promišljanje dobrobiti i načine na koji se ona može ostvariti, a ne na parcijalne ciljeve, tj. područja i sadržaje učenja,

nezavisno od individualnih značajki svakog djeteta» (NK, 2014, str. 24). Prema tome, pristupajući pružanju podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece sa suvremenim spoznajama o miljokazima socijalno-emocionalnog razvoja i metodičkim kompetencijama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, moguće je kreirati optimalne uvjete za zaštitu mentalnog zdravlje djece kao sindroma simptoma dobrobiti. Pritom, odgojno-obrazovna ustanova opravdava svoju ulogu zaštitnog čimbenika u dobrobiti djece (Tatalović Vorkapić, Mihić i Matovina, 2019).

3. Socijalno-emocionalno učenje

Nerijetko, socijalno-emocionalna dobrobit se često povezuje ali i poistovjećuje s konceptima socijalno-emocionalnog razvoja i socijalno-emocionalnog učenja. Stoga je važno napraviti distinkciju između ovih značajnih termina. Socijalno-emocionalni razvoj označava razvojni proces koji za posljedicu ima različite vještine pomoću kojih djeca ostvaruju različite ciljeve u domeni njihovog emocionalnog i socijalnog života. Te vještine uključuju prepoznavanje i razumijevanje tuđih osjećaja i emocionalnih stanja, upravljanje snažnim osjećajima i načinima na koje ih izražavaju, razvijanje empatije te uspostavljanje i održavanje odnosa. Ove vještine su pretpostavke razvoju socijalno-emocionalnih kompetencija, što je pretpostavka socijalno-emocionalnim kompetencijama definiram kao setu znanja, sposobnosti i vještina djece pri započinjanju i održavanju zadovoljavajućih odnosa s vršnjacima, grupama i zajednicom. Za razliku od toga, socijalno-emocionalno učenje označava proces usvajanja socijalno-emocionalnih kompetencija i vještina u okviru socijalno-emocionalnog razvoja.

Socijalno-emocionalno učenje (*eng. socio-emotional learning, SEL; CASEL, 2003*) predstavlja proces kojim djeca i odrasli razumiju i upravljaju emocijama, postavljaju i postižu pozitivne ciljeve, osjećaju i pokazuju empatiju prema drugima, uspostavljaju i održavaju pozitivne odnose te donose odgovorne odluke. Ova vrsta učenja unapređuje sposobnost djece da integriraju vještine, stavove i ponašanja kako bi se učinkovito i etički bavili svakodnevnim zadacima i izazovima. U okviru socijalno-emocionalnog učenja navodi se pet temeljenih kompetencija koje se stječu: samosvijest, upravljanje sobom, društvena svijest, vještine u odnosima i odgovorno donošenje odluka, što je zorno prikazano na Slici 3.

Slika 3. CASEL-ov integrirani okvir socijalnog i emocionalnog učenja
(prema <https://casel.org/wp-content/uploads/2017/01/CASEL-Wheel-2.pdf>)

Samosvijest je sposobnost ispravnog prepoznavanja vlastitih osjećaja, misli i vrijednosti te načina na koji utječu na vlastito ponašanje. Ona uključuje i sposobnost precizne procjene svojih prednosti i ograničenja, uz dobro utemeljen osjećaj samopouzdanja, optimizma i razmišljanja o vlastitom napretku i učenju. Uključuje prepoznavanje emocija, ispravno samopoimanje, prepoznavanje snaga, samopouzdanje i samoučinkovitost. **Upravljanje sobom** se odnosi na sposobnost uspješnog reguliranja svojih emocija, misli i ponašanja u različitim situacijama. Pored toga, ova kompetencija uključuje i sposobnost djelotvornog upravljanja stresom, kontroliranje impulsa i samomotivaciju. U okviru nje nalazi se i sposobnost regulacije ponašanja u odnosu na neki cilj: npr. ispravno se postaviti i činiti prema osobnim i akademskim ciljevima. U ovu kompetenciju ulaze: kontrola impulsa i stresa, samodisciplina, samomotivacija, postavljanje ciljeva i organizacijske vještine. **Društvena svijest** je kompetencija koja uključuje prihvaćanje perspektive drugih i suosjećanja s drugima, uključujući one iz različitih sredina i kultura; sposobnost razumijevanja društvenih i etičkih normi ponašanja i prepoznavanja obiteljskih, školskih i društvenih resursa i podrške. U ovoj su domeni prepoznatljive: preuzimanje tuđe perspektive, suosjećanje, poštovanje raznolikosti, te poštovanje drugih. **Vještine u odnosima** podrazumijevaju sposobnost uspostavljanja i održavanja zdravih i korisnih odnosa s različitim pojedincima i skupinama; sposobnost jasnog komuniciranja, kvalitetno slušanje, suradnju s drugima, odupiranje neprikladnom društvenom pritisku, konstruktivno pregovaranje o sukobu te traženje i pružanje pomoći kada je to potrebno. One uključuju sposobnosti komuniciranja, društvene uključenosti, izgradnje odnosa, te stvaranje i njegovanje suradnje i timskog rada. Naposljetku, **odgovorno donošenje odluka** se odnosi na kompetenciju konstruktivnog izbora o osobnom ponašanju i društvenim interakcijama na temelju etičkih standarda, sigurnosnih pitanja i društvenih normi. Pritom uključuje i realističnu procjenu posljedica različitih akcija i razmatranje dobrobiti sebe i drugih. Elementi koje podrazumijeva su jasna identifikacija problema, analiza situacija, rješavanje problema, evaluacija, refleksija i etička odgovornost. Suvremena znanost i praksa navode značajne efekte učinka tzv. SAFE pristupa, koji uključuje modeliranje, dijalog, grupno

donošenje odluka, suradničke i timske zadatke, analizu skupa pitanja temeljenih na modelu rješavanja problema, integrirano mentorstvo, te reflektivno slušanje (CASEL, 2003). Dosadašnja su primijenjena istraživanja pokazala da primjenom SEL-a u školama dolazi do značajnog poboljšanja akademskog uspjeha i ponašanja kod djece i mladih, efikasnije upravljanje stresom, kvalitetnije stavove o sebi i drugima, više razine zadovoljstva školom i učenjem, te su ti pozitivni efekti kratkoročni i dugoročni (Cefai i Cavioni, 2014). U odgojno-obrazovnim skupinama dolazi do značajno kvalitetnijeg ozračja u skupini, boljih odnosa između učitelja i djece, međusobnih odnosa učitelja, te posredno učitelja i roditelja.

4. Psihološka otpornost i mentalno zdravlje

Psihološka otpornost (*eng. resilience*) se definira u vidu vještina i sposobnosti temeljem kojih djeca uspijevaju ostvariti svoje ciljeve i zadatke na, kako za njih tako i za okolinu, optimalnoj razini, bez obzira na to što su izloženi snažnom utjecaju jednog ili više negativnih čimbenika u svojem životu (Masten 2018). Kada se postavilo pitanje što razlikuje djecu s visokom otpornošću od one koja je nemaju, utvrđeno je da psihološki otporna djeca posjeduju određene karakteristike koje ih upravo čine psihološki otpornima na negativne vanjske utjecaje. Te se karakteristike odnose na vještine rješavanja problema, socijalna kompetentnost, autonomiju i osjećaj za postojanje svrhe i budućnosti. Podrobnije opisane ove bi četiri domene psihološke otpornosti uključivale slijedeće značajke djece: izraženu sposobnost izazivanja pozitivnih emocija kod drugih; izražen optimizam, vedrinu i energiju; visoku znatiželju i potrebu za istraživanjem; ustrajnost i visoka koncentracija; pozitivno samopoimanje i samopoštovanje; adekvatnu kontrolu afekata; smirenost i opuštenost; autonomiju i nezavisnost; pozitivne socijalne odnose; proaktivan pristup rješavanju problema; empatiju i prosocijalnu orijentiranost; zadovoljstvo u novim doživljajima; pozitivno procesiranje i restrukturiranje negativnih doživljaja; sposobnost odgode zadovoljenja; adekvatnu ekspresiju osjećaja i želja; veliki broj hobija i interesa; osjećaj smislenosti života i usmjerenost na budućnost; te sposobnost brzog oporavka na stresne događaje.

Mentalno zdravlje je temeljna komponenta općeg ljudskog zdravlja (WHO, 2013). Dobro mentalno zdravlje omogućuje ljudima da realiziraju svoje potencijale, da se suočavaju s normalnim životnim stresorima, da produktivno rade i doprinose svojoj zajednici. Ono nije samo odsustvo mentalne poteškoće, već percepcija osobe da se osjeća dobro i zadovoljno. Kada je riječ o mentalnom zdravlju tijekom razvoja djece tada je fokus na definiciji mentalnog zdravlja kao adekvatno usvojenih životnih vještina koje omogućuju prikladnu interakciju s drugima i lako suočavanje sa stresnim situacijama. Suvremeni model autora Mayr i Ulich (2009) upravo objedinjuje ključne koncepte socijalno-emocionalne dobrobiti i otpornosti djece, te njihovog mentalnog zdravlja. On uključuje šest značajnih dimenzija. Prva se dimenzija odnosi na uspostavljanje kontakta i socijalne vještine, što uključuje sposobnost lakog pozitivnog kontakta; sposobnost primjerenih sredstava za uključivanje u igru s drugom djecom; sposobnost i spremnost verbalnog komuniciranja s drugom djecom; sposobnost iniciranja igara koje su atraktivne drugoj djeci. Druga dimenzija samokontrole i promišljenosti označava sposobnost svjesnog i namjernog upravljanja ponašanjem na način da se kontroliraju nagoni, održava koncentracija i preuzimaju zadatci iako postoje poželjniji, spriječi vlastita akcija i započne druga na zahtjev. Asertivnost je sposobnost ili spremnost verbalnog izražavanja i komuniciranja o svojim osjećajima, potrebama i željama koje ne ometa osjećaje, potrebe i želje drugih, a emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom je sposobnost prilagođavanja vlastite emocionalne reaktivnosti i brzog vraćanja u početno emocionalno stanje). Orijentiranost na zadatak uključuje karakteristike ugode i predanosti aktivnosti, te osjećaj uronjenosti u proces

učenja, kada djeca sama planiraju i smisleno izvršavaju uz visoki stupanj samostalnosti). Naposljetku, šesta dimenzija, uživanje u istraživanju označava težnju djece da budu optimistična i znatiželjna više nego defenzivna prema novim situacijama te pokazuju konstruktivni stav prema izazovima; te težnju za doživljavanjem, traženjem i stvaranjem novog, uočavanjem pitanja i problema, te pronalaženjem odgovora i rješenja. U našoj je zemlji model empirijski validiran prije pet godina (Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2014), temeljem procjena ponašanja 1792 djece (939 djevojčica i 853 dječaka) prosječne dobi $M=4,891$ godina od strane 112 odgajateljica. Faktorskom analizom definirano je pet subskala čija je struktura replicirana, uz izuzetak subskale Orijentiranost na zadatak, koja nije zadržana. Istraživanje je utvrđeno da sve dimenzije socijalno-emocionalne dobrobiti rastu s dobi, te su značajno višima procjenjivane kod djevojčica nego kod dječaka.

5. Znanstveni projekt: „Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela“

S obzirom na značajan nedostatak sličnih istraživanja u našoj zemlji, provodi se istraživački, znanstveni projekt koji propituje značajne korelate dobrobiti djece tijekom tranzicije i prilagodbe u dječjim vrtićima i osnovnim školama. Riječ je o projektu kojeg financira Sveučilište u Rijeci, te traje od 2019 do 2021. godine. Voditeljica ovog projekta je izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić

(https://www.ufri.uniri.hr/files/projekti/S_Tatalovi_Vorkapi_UNIRI_projekt.pdf). Polazeći od suvremene definicije tranzicije kao procesa „...*promjene koji se doživljava od momenta u kojem djeca (i njihove obitelji) prelaze iz jednih okolnosti u druge... do momenta kada djeca postaju punopravni i prilagođeni članovi u svojem novom okruženju. To je obično vrijeme intenzivnih i ubrzanih razvojnih zahtjeva koji su društveno regulirani.*“ (Fabian i Dunlop, 2002, str. 3), istraživanjem se nastoje obuhvatiti svi značajni elementi novih okolnosti. Dakle, kako bi se prema socio-kulturnom modelu promjena konteksta istaknula, prijelaz se označava kao proces promjene i kretanje iz jednog identiteta u drugi (Griebel i Niesel, 1997, 2002), što je prepoznatljivo i u prije spomenutom Bronfenbrennerovom razvojnom modelu ekoloških sustava (1979), točnije ekološkom modelu prijelaza Piante i suradnika (1999a,b), koji su predstavljali temelj za razvoj suvremenog Ekološko-dinamičkog modela prijelaza autora Rimm-Kaufman i Piante (2000). Prema ovom modelu koji će biti empirijski validiran u istraživanju, upravo su ključni različiti konteksti u kojima i kroz koje dijete prolazi, te njihovi međuodnosi tijekom vremena. Međuodnosi su značajno determinirani svim elementima različitih konteksta koje autori grupiraju u inter-personalne i intra-personalne čimbenike. Stoga će se na reprezentativnim uzorcima djece rane (prijelaz iz obiteljskog doma u vrtić) i predškolske dobi (prijelaz iz vrtića u osnovne škole) analizirati intra-personalni čimbenici djece (temperament, socijalno-emocionalna dobrobit, snaga i poteškoće, otpornost), skrbnika (ličnost, osjetljivost, subjektivna dobrobit, otpornost) i odgajatelja/učitelja (ličnost, subjektivna dobrobit, otpornost); te inter-personalni čimbenici djece-skrbnika-odgajatelja/učitelja (privrženost, prilagodba, odnos sa skrbnikom, odnos s odgajateljem/učiteljem, način rada u dječjem vrtiću/osnovnoj školi, odnos obitelj-vrtić-škola, odnos između obitelji, odnos vrtić-škola-lokalna zajednica, društvene vrijednosti). Značajan doprinos ovog projekta leži u tome što sličnih istraživanja u našoj zemlji gotovo da i nema, te ih je vrlo malo i u međunarodnom kontekstu. Nadalje, provedenom znanstvenom metodom obit će se jasan uvid u prakse tranzicije i prilagodbe u našoj zemlji, te koji su od navedenih čimbenika prema modelu ključni za adekvatnu tranziciju i prilagodbu djece, kako kratkoročno, tako i dugoročno. Temeljem utvrđenih rezultata bit će moguće kreirati smjernice za facilitaciju tranzicije i prilagodbe u odgojno-obrazovnom kontekstu, pružiti direktnu podršku osiguravanju pedagoškog

kontinuiteta djece, čime se stvaraju uvjeti za osiguranje najviše razine dobrobiti za djecu i njihove obitelji u osjetljivim životnim periodima. Pored navedenog, temeljem utvrđenih rezultata pružit će se smjernice za međusobnu iskoordiniranost i usklađenost prakse, znanosti i odgojno-obrazovnih politika, te smjernice za kreiranje programa cjeloživotnog učenja za odgajatelje i učitelje iz područja optimalne tranzicije i prilagodbe s naglaskom na njihovu značajnu ulogu u tim procesima ključnima za dobrobit djece.

6. Stručni projekt: „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu: Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“

Rani i predškolski, te osnovnoškolski period predstavljaju vrlo dinamične i intenzivne periode u razvoju djece s obzirom na značajan broj promjena koje se događaju. Posebno je značajan socijalno-emocionalni razvoj djece u okviru kojeg se razvijaju vještine koje djeci omogućuju uspjeh u dječjem vrtiću, školi i životu općenito, a odnose se na sposobnost prepoznavanja i razumijevanja tuđih osjećaja i emocionalnih stanja, upravljanje snažnim osjećajima i načinima na koje ih izražavaju, razvijanje empatije te uspostavljanje i održavanje odnosa, te razvoj privrženosti. Prijelazna razdoblja i način prilagodbe djece u tim periodima predstavljaju pravi izazov za djecu i njihove obitelji, kako u okviru njihovog cjelokupnog socijalno-emocionalnog razvoja, tako i u okviru razvoja privrženosti, pri čemu je uloga odraslih (roditelja, obitelji), te odgojno-obrazovnih djelatnika (odgajatelja, učitelja, stručnih suradnika) od iznimne važnosti. Drugim riječima, pri suočavanju s novom i nepoznatom situacijom, razvoj privrženosti djece je „na testu“, pri čemu jasno do izražaja dolazi koja vrsta privrženosti je razvijena kod djeteta. Kako je sigurna privrženost ona koja predstavlja osnovu psihološke dobrobiti i mentalnog zdravlja, važno je nastojati je razvijati i poticati kod djece. Upravo je podrška roditelja, odgajatelja i učitelja ključna za osiguranje socijalno-emocionalne dobrobiti djece u prijelaznim razdobljima (Brajša-Žganec, 2018; Mihić, Divljan, i Stojić, 2010; Stojić, Divljan i Avramov, 2010). Stoga je cilj ovog projekta međusobno povezati Učiteljski fakultet, dječji vrtić, osnovnu školu i lokalnu zajednicu, te kroz tu interakciju pružiti stručnu podršku roditeljima i djeci koji prolaze, koji su prošli i koji će tek proći kroz period prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi. Istovremeno, polazeći od suvremenih znanstvenih i praktičnih spoznaja, cilj projekta jest osnažiti postojeće kompetencije odgajatelja i učitelja u radu s djecom tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na njihov razvoj privrženosti, s obzirom da sličnih programa stručnog usavršavanja nema u nas. S obzirom na postavljeni cilj projekta, uz voditeljicu projekta izv. prof. dr. sc. Sanju Tatalović Vorkapić (https://www.ufri.uniri.hr/files/projekti/300519_Projekt_Stv_27susjedstva_KakoBezSuzaDV_OS_zaWEB.pdf), suradnici na projektu su Dječji vrtić „More“ i Osnovna škola Trsat. Projekt traje dvije godine (2019. i 2020.). Do sada je provedeno interaktivno predavanje s učiteljima, odgajateljima i stručnim suradnicima o njihovoj suradnji tijekom tranzicije i prilagodbe djece, te stručni skup s temom: „*Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi*« koji je bio usmjeren na prakse koje se provode tijekom tranzicije i prilagodbe djece. Što se tiče rada s djecom predškolske dobi, provedene su četiri radionice s djecom koja polaze Predškolu u Dječjem vrtiću »More«, s ciljem pružanja podrške njihovoj socijalno-emocionalnoj dobrobiti prije tranzicije iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. U drugoj godini projekta, planira se provesti interaktivno predavanje s roditeljima djece ran, predškolske i osnovnoškolske dobi na temu tranzicije i njihovim iskustava. Pored toga planiraju se provesti tri radionice s djecom rane dobi, u jaslicama, s ciljem pružanja podrške tijekom tranzicije iz obiteljskog doma u jaslice. Također, u drugoj godini se planira organiziranje predstave ili igrokaza za djecu rane i predškolske, te osnovnoškolske dobi, na temu tranzicije i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi.

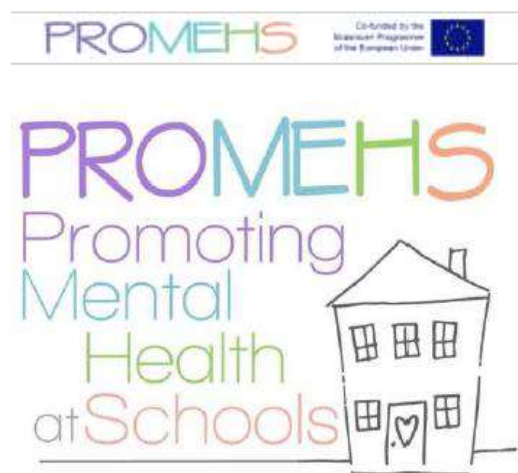

Značajan doprinos ovog projekta jest povezivanje znanstvenika i praktičara, te studenata koji su uključeni u projektne aktivnosti kroz nastavu pojedinih kolegija Učiteljskog fakulteta u Rijeci ili kao volonteri na projektu. Naime, krajnji cilj projekta jest omogućiti pristup suvremenim znanstveno-stručnim spoznajama odgojno-obrazovnim ustanovama, tj. dječjem vrtiću i osnovnoj školi, roditeljima i djeci, što će u konačnici snažno pozitivno djelovati na kvalitetu života obitelji i mentalnog zdravlja djece, te iniciranje i daljnji razvoj povezivanja tri važne institucije u životu djeteta: obitelji, odgajatelja i učitelja primarnog obrazovanja. Osim toga, značaj predloženog projekta je otvaranje i približavanje Sveučilišnog Kampusu na Trsatu, točnije Učiteljskog fakulteta u Rijeci, odgojno-obrazovnim ustanovama (DV Đurđice i OŠ Trsat), te široj društvenoj zajednici uz uključivanje lokalnog stanovništva u provedbu zajedničkih projekata i događaja na Kampusu, točnije roditelja i djece predškolske i rane osnovnoškolske dobi. Ostvarivanjem kvalitetne povezanosti i protočnosti spoznaja od akademske zajednice prema građanstvu i obrnuto osiguran je osnovni cilj svake znanosti, pa tako i društvenih znanosti a to je podizanje kvalitete života ljudi temeljem znanstveno-stručnih spoznaja uz istovremeno osluškivanje poteškoća i promjena koje se javljaju u životu ljudi i na koje bi znanost trebala na vrijeme reagirati i djelovati s ciljem svojeg doprinosa njihovom rješavanju.

7. Znanstveno-stručni projekt: „Promocija mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnim ustanovama – PROMEHS“

Prethodno prezentirani projekti specifično su usmjereni na tranziciju i prilagodbu djece rane i predškolske dobi, s obzirom da se radi o iznimno izazovnim i nerijetko teškim periodima u životu djece i njihovih obitelji. Kao takvi sastavni su dio razvijanja psihološke otpornosti djece koja pored socijalno-emocionalnog učenja čine značajne temelje očuvanju mentalnog zdravlja djece. Upravo ove tri varijable čine okosnicu međunarodnog znanstveno-stručnog projekta Erasmus + KA3 pod nazivom Promocija mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnim ustanovama (*eng. PROMEHS: Promoting Mental health at Schools (606689 – EPP-1-2018-2-IT-EPPKA3-PI-POLICY)*), kojeg sufinancira Europska komisija Erasmus+ programom u okviru Ključne aktivnosti 3, Podrška reformi politika. Logo projekta prikazan je na Slici 4. Stoga je osnovni cilj ovog projekta kreiranje, implementacija i evaluacija Kurikuluma za mentalno zdravlje djece i mladih od treće do osamnaeste godine u dječjim vrtićima, osnovnim, te srednjim školama. Time bi se osnažila povezanost između školskih programa temeljenih na istraživačkim rezultatima i odgojno-obrazovnih institucija, odnosno osnažila veza između prakse, znanosti i politika. Značajan doprinos ovog projekta leži u tome što bi trebao rezultirati prvim kurikulumom mentalnog zdravlja kojeg zajednički stvaraju znanstvenici, praktičari i predstavnici lokalnih zajednica, te zakonodavstva iz 20 institucija iz 7 uključenih zemalja u projektu. Pri kreiranju kurikuluma kreće se od postojećih znanja iz područja socijalno-emocionalnog učenja, psihološke otpornosti i mentalnog zdravlja djece i mladih, te se očekuje da će njegova primjena, nakon edukacije odgajatelja, učitelja i nastavnika, rezultirati značajno većom razinom dobrobiti djece i mladih, kao i odgojno-obrazovnih djelatnika. Samim time, očekuje se da će navedeni pozitivni ishodi dovesti do facilitiranja očekivane implementacije kurikuluma u dječje vrtiće, osnovne i srednje škole. Konačni cilj projekta jest povećati mentalno zdravlje djece i učitelja putem integriranog kurikuluma u nastavni plan i program, temeljem provedenog empirijskog istraživanja. Ključno je pritom dijeliti promjere dobre prakse, te smjernice o promociji mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnim ustanovama, pri čemu će pored djece i učitelja biti uključeni i roditelji. Najveće se promjene očekuju kod djece, u njihovom socijalno-emocionalnom stanju, kvalitetnijim i pozitivnijim stavovima prema sebi, drugima i učenju, što bi s druge strane trebalo doprinjeti smanjenju niza poteškoća koje se

javljaju u okviru internaliziranih (emocionalna uznemirenost, tjeskoba, depresija) i eksternaliziranih (problemi u ponašanju, agresivnost) problema kod djece. Trajanje projekta je od veljače 2019. godine do veljače 2022. godine, a inicijator istraživačke ideje i voditelj projekta jest prof. Ilaria Grazzani sa Sveučilišta Milano-Bicocca u Milanu, Italija (<https://www.promehs.org/>). Partnerske zemlje na projektu su: Malta, tj. Sveučilište u Malti; Latvija, tj. Sveučilište u Latviji; Rumunjska, tj. Sveučilište Suceava, te Ministarstvo obrazovanja Rumunjske; Grčka, tj. Sveučilište Panepistimio Patron, Portugal, tj. Sveučilište iz Lisabona, te Hrvatska s Učiteljskim fakultetom u Rijeci, Odjelom za gradske uprave za odgoj i školstvo Grada Rijeke i Upravnim odjelom za odgoj i obrazovanje Primorsko-goranske županije: Voditeljica hrvatskog time je izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić (<https://www.ufri.uniri.hr/hr/znanstvena-i-strucna-djelatnost/znanstveni-projekti/medunarodni-znanstveni-istrazivacki-i-strucni-projekti.html>).

Slika 4: Logo projekta PROMEHS

8. Zaključak

Osnovni cilj ovog rada bio je promovirati socijalno-emocionalnu dobrobit, psihološku otpornost i mentalno zdravlje djece i mladih uz kratki prikaz započetih znanstveno-stručnih projektnih aktivnosti u Rijeci, u Hrvatskoj. Promišljanja o ovim projektima zapravo proizlaze iz iste značajne domene kvalitetnog života djece i mladih, a to je njihova socijalno-emocionalna dobrobit. Suvremeni diskursi vezani uz dobrobit djece oslanjaju se na socijalno-emocionalno učenje i programe koji se nastoje na različite načine implementirati u odgojno-obrazovne programe. Premda nacionalni dokumenti ističu važnost ove domene dobrobiti kod djece, što je vidljivo u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kroz planiranje odgojno-obrazovnog rada s djecom (NK, 2014), te kroz međupredmetne teme aktualne kurikularne reforme u Hrvatskoj (<https://skolazazivot.hr/tag/kurikularna-reforma/>), epidemiološki podaci o porastu internaliziranih i eksternaliziranih poteškoća kod djece i mladih, kako u našoj zemlji, tako i u svijetu (Boričević Maršanić, Zečević, Paradžik i Karapetrić Bolfan, 2017), ukazuju na snažnu potrebu za kvalitetnim i empirijski utemeljenim intervencijskim programima u odgojno-obrazovnim sustavima. Pritom je svakako ključno voditi sustavnu skrb o dobrobiti odgojno-obrazovnih djelatnika, jer je dobrobiti učitelja značajno povezana s dobrobiti djece, što je zorno prikazano u poznatom radu: »*Well teachers, well students*« (McCallum i Price, 2010).

9. Literatura

- Ben-Arieh, A., Casas, F., Frønes, I. i Korbin, J.E. (2014). *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective*. Springer: Heidelberg, Germany.
- Bennet, M. (2004). Children and social identity. *The psychologist*, 17(9), 512-514.
- Boričević Maršanić, V., Zečević, I., Paradžik, Lj. i Karapetrić Bolfan, Lj. (2017). Probir i rana detekcija psihičkih odstupanja/poremećaja kod djece u predškolskim ustanovama i adolescenata u osnovnim školama Grada Zagreba – rezultati probnog projekta. *Socijalna psihijatrija*, 45, 169-186.
- Brajša-Žganec, A. (2018). Sigurna privrženost i rani socioemocionalni razvoj djeteta u obiteljskom i vrtićkom okruženju. U: L. Krolo i D. Vučenović (ur.) *Interdisciplinarni pristup razvoju osjetila i osjećaja u djetinjstvu: znanstvena monografija* (str. 11-28). Split: Društvo psihologa Zadar & Društvo za Montessori pedagogiju Split.
- Brofenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- CASEL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2003). *Safe and Sound: An Educational Leader's Guide to Evidence-Based Social and Emotional Learning (SEL) Programs*. Chicago, IL.
- Cefai, C. i Cavioni, V. (2014). *Social and emotional education in primary school: integrating theory and research into practice*. London, Springer.
- Fabian, H. i Dunlop, A. (2002). Introduction. In: *Transitions in the early years: debating continuity and progression for children in early education* (str. 1-7). London: Routledge Falmer.
- Griebel, W. i Niesel, R. (2002). Co-constructing transition into kindergarten and school by children, parents and teachers. U: H. Fabian, A. Dunlop (ur.), *Transitions in the early years: debating continuity and progression for children in early education* (str. 64-75). London: Routledge Falmer.
- <https://casel.org/wp-content/uploads/2017/01/CASEL-Wheel-2.pdf> , preuzeto 20. 08. 2019.
- <https://www.promehs.org/> , preuzeto 10. 06. 2019.
- <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/eu-projekti/aktualni-projekti/promehs-promocija-mentalnoga-zdravlja-u-skolama/> , preuzeto 21. 08. 2019.
- <https://skolazazivot.hr/tag/kurikularna-reforma/> , preuzeto 22. 08. 2019.
- https://www.ufri.uniri.hr/files/projekti/S__Tatalovi_Vorkapi_UNIRI_projekt.pdf , preuzeto 23. 08. 2019.
- https://www.ufri.uniri.hr/files/projekti/300519_Projekt_Stv_27susjedstva_KakoBezSuzaDVOS_zaWEB.pdf , preuzeto 23. 08. 2019.
- <https://www.ufri.uniri.hr/hr/naslovnica/14-hr/naslovnica/3887-medunarodni-znanstveni-istrzivacki-i-strucni-projekti.html> , preuzeto 23. 08. 2019.
- Masten, A. S. (2018). Resilience Theory and Research on Children and Families: Past, Present, and Promise. *Journal of Family Theory & Review* 10, 12–31. DOI:10.1111/jftr.12255

- Mayr, T. i Ulich, M. (2009). Social-emotional well-being and resilience of children in early childhood settings - PERIK: an empirically based observation scale for practitioners. *Early Years: An International Journal of Research and Development*, 29(1), 45-57.
- McCallum F. i Price D. (2010). Well teachers, well students. *Journal of Student Wellbeing*, 4(1), 19–34.
- Mihić, I., Divljan, S. i Stojić, O. (2010). Procena kvaliteta sigurne baze u odnosu sa majkom na jaslenom uzrastu: primer ljestvice. *Primenjena psihologija*, 3(4), 347-355.
- Miljković, D., Rijavec, M. i Brdar, I. (2008). *Pozitivna psihologija*. IEP, Zagreb.
- NOK (2010). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb.
- NK (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto 20. 08. 2019. s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
- Pianta, R. C. i Cox, M. J. (1999a). *The transition to kindergarten*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Pianta, R. C., Cox, M. J., Taylor, L. i Early, D. (1999b). Kindergarten teachers' practices related to transition into schools: Results of a national survey. *Elementary School Journal*, 100, 71–86.
- Rimm-Kaufman, S. E. i Pianta, R. C. (2000). An Ecological Perspective on the Transition to Kindergarten: A Theoretical Framework to Guide Empirical Research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21(5), 491–511.
- Seligman, M. E. P. (1998). *Learned optimism*. New York: Pocket Books.
- Sindik, J. i Boban, M. (2016). *Miljokazi razvoja predškolske djece: Studija na uzorku djece u Hrvatskom predškolskom institucionalnom kontekstu*. Institut za antropologiju i HAD, Zagreb.
- Starč, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden market.
- Stojić, O., Divljan, S. i Avramov, N. (2010). Adaptacija dece jaslenog uzrasta u kontekstu teorije afektivne vezanosti: iskustva predškolskih ustanova Srema. *Primenjena psihologija*, 2, 357-376.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019b). Socio-emocionalna dobrobit i otpornost djece rane i predškolske dobi: Kako omogućiti da djeca (p)ostanu dobro? *Dijete, vrtić, obitelj*, 89, 2-6.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019a). Children's well-being during transition periods in Croatia: The proposal of empirical validation of Ecological-dynamic model. In: L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres (Eds.) *INTED2019 Proceedings, 13th International Technology, Education and Development Conference*, 11th-13th March, Valencia, Spain (str. 265-276).
- Tatalović Vorkapić, S. i Lončarić, D. (2014). Validacija hrvatske verzije Ljestvice socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 502, 102-117.

Tatalović Vorkapić, S., Mihić, I. i Matovina, M. (2018). Kindergarten as a protective factor in the development of preschool children from risk groups: Perception of preschool teachers' capacities. *Croatian Journal of Education*, 20(sp.ed.3), 217-242. <https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3025>

WHO (2013). *World Health Statistics 2013*. Geneva, Switzerland.

Kratka bilješka o autoru

Izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić je svoje radno iskustvo stekla u različitim odgojno-obrazovnim ustanovama: vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi. Posljednjih 15 godina predaje na Učiteljskom fakultetu u Rijeci različite psihološke predmete na studijskim programima i za buduće učitelje i za buduće odgajatelje. Dobitnica je Nagrade za znanost Sveučilišta u Rijeci, te Nagrade za nastavnu izvrsnost. Napisala je 110 radova i jednu knjigu, te je voditeljica tri znanstveno-stručna projekta kojima nastoji doprinjeti dobrobiti djece i mladih.

Short presentation of the author

Associate Professor, Ph.D. Sanja Tatalović Vorkapić gained her work experience in various educational institutions: kindergarten, primary and secondary schools. For the last 15 years she has been teaching various Psychology courses at the Faculty of Teacher Education in Rijeka for both, future preschool and primary school teachers. She has been awarded by the University of Rijeka with Science Award and the Teaching Excellence Award. She has written 110 papers and one book, and is the leader of three scientific and professional projects that seek to contribute to the well-being of children and young people.